

REFLECȚII ASUPRA LEGISLAȚIEI CARE GUVERNEAZĂ FORMA ELECTRONICĂ A ACTELOR JURIDICE. CAZUL REPUBLICII MOLDOVA

Iurie MIHALACHE

Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: mihalacheiurie@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0002-7474-7487>

Nicolae ZAVULAN

Doctorand, Școala Doctorală în Drept, Științe Politice și Administrative a Consorțiului Național al instituțiilor de învățământ, Academia de Studii Economice din Moldova și Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: nzavulan@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-8923-6444>

În prezent, în Republica Moldova, semnătura electronică este recunoscută pe întreg teritoriul său și, cu unele excepții, în străinătate. Din păcate, observăm o lipsă de recunoaștere în alte țări a semnăturii electronice emise de autoritățile locale, ceea ce limitează mediul antreprenorial, persoanele fizice/juridice. Tipurile de semnătură electronică sunt: semnătura electronică pe token USB, emisă de Serviciul Tehnologia Informației și Securitate Cibernetică (STISC), semnătura electronică mobilă de la operatorul de telefonie mobilă, carte de identitate electronică emisă de Agenția Servicii Publice (ASP), aplicația mobilă MobiSign gratuită. Cadrul de reglementare pentru actele juridice în formă electronică este format din: Codul Civil al Republicii Moldova, nr. 1107 din 06.06.2002, Legea nr. 124 din 19/05/2022 privind identificarea electronică și serviciile de încredere (în trecut, era Legea nr. 91 din 27/06/2014 privind semnătura electronică și documentul electronic, Abrogată), Legea nr. 284 din 22-07-2004 privind serviciile societății informaționale (în trecut, era Legea privind comerțul electronic, care și-a schimbat denumirea).

Cuvinte-cheie: act juridic civil, semnătură electronică, contract civil, formă electronică, cheie electronică, condiție de validitate, clauză contractuală.

REFLECTIONS ON THE LEGISLATION REGULATING THE ELECTRONIC FORM OF LEGAL DOCUMENTS. THE CASE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Currently, in the Republic of Moldova, the electronic signature is recognized on its territory and, with some exceptions, abroad. Unfortunately, we note a lack of recognition in other countries of the electronic signature issued by local authorities, which limits the entrepreneurial environment, natural/legal persons. The types of electronic signature are: electronic signature on USB token, issued by the Information Technology and Cyber Security Service (STISC), mobile electronic signature from the mobile phone operator, electronic identity card issued by the Public Services Agency (ASP), MobiSign mobile application free of charge. The regulatory framework for legal documents in electronic form consists of: Civil Code of the Republic of Moldova, no. 1107 of 06.06.2002, Law No. 124 of 19/05/2022 regarding electronic identification

and trust services (in the past, it was Law No. 91 of 27/06/2014 regarding electronic signature and electronic document, Repealed), Law No. 284 of 22-07-2004 regarding information society services (in the past it was the Law on electronic commerce, which changed its name).

Keywords: civil legal act, electronic signature, civil contract, electronic form, electronic key, validity condition, contractual clause.

RÉFLEXIONS SUR LA LÉGISLATION RÉGISSANT LA FORME ÉLECTRONIQUE DES ACTES JURIDIQUES. LE CAS DE LA RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA

Actuellement, en République de Moldova, la signature électronique est reconnue sur tout le territoire et, à quelques exceptions près, à l'étranger. Malheureusement, on observe un manque de reconnaissance dans d'autres pays des signatures électroniques émises par les autorités locales, ce qui limite l'environnement entrepreneurial et les personnes physiques et morales. Les types de signatures électroniques sont: la signature électronique sur clé USB, émise par le Service des technologies de l'information et de la cybersécurité (STISC), la signature électronique mobile de l'opérateur mobile, la carte d'identité électronique émise par l'Agence des services publics (ASP), et l'application mobile gratuite MobiSign. Le cadre réglementaire des actes juridiques sous forme électronique est constitué du Code civil de la République de Moldova, n° 1107 du 06.06.2002, de la loi n° 124 du 19/05/2022 relative à l'identification électronique et aux services de confiance (anciennement la loi n° 91 du 27/06/2014 relative à la signature électronique et aux documents électroniques, abrogée), et de la loi n° 284 du 22/07/2004 relative aux services de la société de l'information (anciennement la loi sur le commerce électronique, qui a changé de nom).

Mots-clés: acte juridique civil, signature électronique, contrat civil, forme électronique, clé électronique, condition de validité, clause contractuelle.

ОБЗОР ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА, РЕГУЛИРУЮЩЕГО ЭЛЕКТРОННУЮ ФОРМУ ПРАВОВЫХ АКТОВ. СЛУЧАЙ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

В настоящее время в Республике Молдова электронная подпись признается на всей ее территории и, за некоторыми исключениями, за рубежом. К сожалению, мы наблюдаем недостаточное признание в других странах электронной подписи, выданной местными органами власти, что ограничивает предпринимательскую среду, физических и юридических лиц. Виды электронной подписи: электронная подпись на USB-токене, выдаваемая Службой информационных технологий и кибербезопасности (STISC), мобильная электронная подпись от оператора мобильной связи, электронное удостоверение личности, выдаваемое Агентством государственных услуг (ASP), бесплатное мобильное приложение MobiSign. Нормативная база для юридических документов в электронном формате состоит из: Гражданского кодекса Республики Молдова № 1107 от 06.06.2002 г., Закона № 124 от 19.05.2022 об электронной идентификации и услугах доверия (ранее это был Закон № 91 от 27.06.2014 об электронной подписи и электронном документе, отменен), Закона № 284 от 22.07.2004 г. «Об услугах информационного общества» (ранее – Закон об электронной коммерции, который сменил название).

Ключевые слова: гражданский правовой акт, электронная подпись, гражданский договор, электронная форма, электронный ключ, условие действительности, договорное положение.

Introducere

Prin acest studiu ne propunem abordarea unei teme de actualitate, ce pare să ia amploare cu fiecare zi ce trece, datorită mijloacelor de comunicare elec-

tronică care se aplică tot mai frecvent în activitatea juridică. Întreaga noastră existență, ca subiecți de drept, participanți la raporturile juridice, este guvernată de actul juridic civil, instituție fundamentală a dreptului civil. Actul juridic este parte componentă a

existenței noastre, și tocmai din această perspectivă, cunoașterea detaliată și aprofundată a particularităților sale devine extrem de importantă și pe deplin justificată, în contextul unei societăți ce poartă amprenta transformărilor și prefacerilor perpetue, a unei tot mai evidente rapidități în încheierea actelor juridice și permanente diversificări a sferei acestora.

Actul juridic civil este manifestarea de către persoane fizice și juridice a voinței îndreptate spre nașterea, modificarea sau stingerea raporturilor juridice civile (art.308 Cod civil al Republicii Moldova [1]). În sensul dat, actul juridic civil reprezintă cel mai important izvor de drepturi și obligații civile, constituind un temei legal prin care persoana își manifestă consimțământul liber (în sensul exercitării capacității sale de exercițiu), în strictă conformitate cu normele juridice [2, p.133]. Actul juridic civil este expresia voinței de a participa la raporturile juridice. Importanța actului juridic civil se manifestă prin faptul că este principalul izvor de drepturi și obligații civile, fiind modul firesc și necesar de implicare a persoanei în viața juridică.

Normele juridice cuprinse în legislația civilă au caracter general, fiind aplicabile în egală măsură tuturor actelor juridice civile. În Republica Moldova, cadrul normativ care reglementează instituția actului juridic civil este Codul civil, Titlul III „Actul juridic și reprezentarea”, Capitolul I „Dispoziții generale cu privire la actul juridic”, articolele 308-361. Unele categorii de acte juridice civile, cum ar fi contractul civil, își găsesc reglementarea și în Cartea a III-a a Codului civil, denumită „Obligațiile”.

Conținutul de bază al cercetării

În literatura juridică, sintagma act juridic are două înțelesuri. Într-un prim sens, noțiunea desemnează *operațiunea juridică* făcută în scopul producerii efectelor juridice, adică a crea, a modifica sau a stinge un raport juridic. În al doilea sens, noțiunea

desemnează *înscrișul constatator* pe care părțile îl întocmesc pentru a dovedi operațiunea, suportul material, adică instrumentul probator al actului.

Contractul civil reprezintă, așadar, un acord de voință încheiat între două sau mai multe persoane pentru a crea, modifica sau stinge raporturi juridice. La încheierea contractului vor participa cel puțin două persoane fizice și/sau juridice. Aceste două noțiuni (act juridic civil și contract civil), fiind utilizate des în legislația civilă, corelează ca parte din întreg (gen – specie), fiind aplicată regula, conform căreia, toate contractele sunt acte juridice și nu toate actele juridice sunt contracte [3, p.114]. Astfel, nu se consideră contracte, actele juridice unilaterale, precum: procura, testamentul, declarația de acceptare a succesiunii, declarația de renunțare succesiune, legatul etc. La întocmirea actelor juridice unilaterale există manifestarea de voință a unei singure persoane.

Elemente definitorii ale actului juridic civil sunt următoarele:

- este o manifestare de voință a persoanei;

Pentru a fi cunoscută, voința persoanei trebuie exteriorizată prin orice mijloace de natură a fi adusă la cunoștința celorlalți. Exteriorizarea voinței se poate face în forma scrisă (cum este cazul multor contracte civile), verbală, prin acțiuni concludente (gestul efectuat din mână pentru oprirea taxiului; ridicarea mâinii în cadrul licitațiilor sau la burse, unde operează o adevărată simbolistică a gesturilor), prin tăcere (atunci când legea dispune expres că tăcerea valorează acceptare).

- manifestarea de voință trebuie să fie direcționată spre atingerea unui *scop juridic*: fie crearea de raporturi juridice, cum este cazul încheierii unui contract, sau cel al acceptării unei succesiuni (moșteniri), unde se urmărește crearea unor raporturi juridice specifice dreptului succesoral, modificarea unor raporturi preexistente, prin schimbarea clauze-

lor contractuale, transformarea raporturilor juridice, prin transmiterea unor drepturi (cum ar fi cesiunea de creanță) sau încetarea de raporturi juridice, prin plată sau un alt mod de stingere a obligațiilor [4, p.30].

- scopul manifestării (exercitării) voinței constă în producerea efectelor juridice;

Manifestarea de voință trebuie să fie îndreptată spre producerea efectelor juridice: nașterea, modificarea sau stingerea drepturilor și obligațiilor civile. Intenția de a produce efecte juridice este un element necesar al actului juridic civil, astfel încât aceste efecte nu se pot produce, conform legii, decât dacă o asemenea intenție a existat. Această trăsătură definitorie deosebește actul juridic civil de faptul juridic civil, care este săvârșit fără intenția de a produce efecte juridice, care însă se produc în virtutea legii (de exemplu, nașterea, decesul, calamități naturale, accidente, incendii etc.).

- efectele juridice constau în nașterea, modificarea și stingerea unui raport juridic civil;
- persoana care își exprimă consimțământul trebuie să aibă calitatea de subiect de drept;
- actul juridic civil este considerat a fi un act licit, realizat în conformitate cu normele de drept.

Condițiile de valabilitate a actului juridic civil reprezintă cerințele esențiale prevăzute de lege sau de părți, fără de care un act juridic civil nu poate exista, precum și criteriile pe care fiecare dintre aceste cerințe trebuie să le îndeplinească.

Pentru a fi valabil, actul juridic civil trebuie să îndeplinească o serie de condiții esențiale (de fond), prin condiții de valabilitate înțelegându-se cerințele stabilite prin lege sau de părți pentru valabilitatea actului.

Codul civil cuprinde un capitol aparte dedicat condițiilor de valabilitate a actului juridic, acesta fiind Capitolul II, „Condițiile de valabilitate ale actului juridic” (articolele 322-326) din Titlul III, Cartea întâi. Din conținutul acestui izvor de drept, rezultă

următoarele condiții de valabilitate ale actului juridic civil: corespunderea actului juridic civil cu prevederile legale, ordinii publice și bunelor moravuri (art.334); capacitatea persoanei de a încheia acte juridice (articolele 25-26); consimțământul valabil al persoanei sau persoanelor de a încheia actul juridic (articolele 312-314); obiectul actului juridic de a fi licit, să se afle în circuit civil și să fie determinat sau determinabil cel puțin în specia sa (art.315); forma actului juridic civil (articolele 316-324).

În baza celor expuse ajungem la concluzia că există următoarele condiții de valabilitate ale actului juridic civil: corespunderea actului juridic prevederilor legii, ordinii publice și bunelor moravuri; capacitatea persoanei de a încheia actul juridic; consimțământul valabil al persoanei sau al persoanelor de a încheia actul juridic; obiectul actului juridic de a fi determinat, determinabil și licit; o cauză corespunzătoare legii, ordinii publice și bunelor moravuri; forma actului juridic civil.

Este important să subliniem că în Codul civil al R.M. (în redacția care a fost vigoare până la 01 martie 2019) a mai existat o condiție de valabilitate pentru actele juridice civile, și anume : cauza actului juridic civil. Norma privind cauza actului juridic a fost abrogată în redacția actuală a Codului civil. Ca urmare, sintagma „cauza actului juridic civil” nu mai este prezentă în legislația civilă din Republica Moldova.

Forma actului juridic civil este modalitatea de exteriorizare a manifestării de voință și o condiție de valabilitate doar în cazurile expres prevăzute de lege. Prin forma actului juridic civil se înțelege mijlocul, modul de exteriorizare a voinței interne. Acesta este înțelesul restrâns (*stricto sensu*) al termenului „forma” actului juridic și este cărmuit de principiul consensualismului [5, p.197]. Art.316 alin.(2) din Codul civil prevede că „forma este o condiție de valabilitate a actului juridic numai în cazurile expres prevăzute de lege”.

Condițiile de formă ale actului juridic civil se clasifică, în funcție de consecințele nerespectării lor, în următoarele categorii:

a) *Forma cerută pentru valabilitatea actului juridic*. Conform regulii generale, actele juridice sunt valabile indiferent de forma de manifestare a voinței la încheierea lor. Prin excepție de la regulă, valabilitatea actului juridic depinde de forma lui doar atunci când acest lucru este cerut expres prin lege. În unele cazuri, legiuitorul impune forma ca o condiție de valabilitate pentru a atenționa părțile asupra importanței actului pe care îl încheie și asupra consecințelor pe care le poate avea actul (de exemplu, la contractul de ipotecă). În alte cazuri (de exemplu, testamentul autentic) forma este impusă pentru asigurarea deplinei libertăți și a certitudinii consimțământului (testamentul autentic se întocmește de către notar).

b) *Forma cerută pentru probarea actului*, este cerința, impusă de lege sau de părți, de a fi întocmit în scris, fără ca lipsa acestuia să atragă nevalabilitatea actului. Ca sancțiune a nerespectării forme cerute *ad probationem*, legiuitorul, în art.322 alin.(1) Cod civil, a stabilit că: „Nerespectarea forme scrise a actului juridic face să decadă părțile din dreptul de a cere, în caz de litigiu, proba cu martori pentru dovedirea actului juridic”.

c) *Forma cerută pentru opozabilitate față de terți*, se înțelege formalitățile pe care legea prevede că trebuie îndeplinite în scopul ocrotirii intereselor unor persoane altele decât părțile actului juridic, precum înregistrarea actului.

În unele cazuri, legea impune totuși respectarea unor formalități pentru ca actul juridic să fie cunoscut și terților în cazul unor drepturi care joacă un rol important pentru titulari – înregistrarea. Se supun înregistrării doar actele juridice expres prevăzute de lege. De exemplu, actul juridic care are ca obiect bunuri imobile sau grevările asupra acestor bunuri,

urmează a fi înregistrat în modul stabilit prin lege (la Agenția Servicii Publice, în Registrul bunurilor imobile).

Un alt exemplu este în art.1293 din Codul civil care prevede că arendașul are obligația de a înregistra contractul de arendă în registrul bunurilor imobile în timp de 3 luni de la data încheierii contractului. Dacă cerința de înregistrare în termen a contractului de arendă nu va fi respectată, contractul devine inopozabil față de terț.

Actele juridice poate fi încheiate în următoarele forme: verbală, scrisă, electronică sau autentică (articolul 316 alineatele (1), (4) și (5) din Codul civil).

Forma verbală a actului juridic civil, conform regulii generale (art.317), este pentru orice act juridic, cu excepția cazurilor expres prevăzute de lege sau de acordul părților. Esența forme verbale constă în faptul că nu se întocmește nici un document.

Pot fi încheiate verbal actele juridice care se execută chiar la încheierea lor și, în acest caz, nu depinde de valoarea obiectului său (*momentul încheierii trebuie să coincidă cu momentul executării actului juridic*). Excepție de la această regulă sunt actele juridice pentru care legea cere forma autentică și actele juridice pentru care forma scrisă este cerută pentru valabilitate. Forma verbală poate fi însoțită de eliberarea unor documente (a unui cec, bon de plată, tichet, bilet de călătorie), ce nu schimbă natura lui verbală.

Prin *acțiuni concludente* se consideră încheiat actul pentru cazul în care comportamentul persoanei arată vădit voința de a-l încheia (de exemplu, persoana care introduce într-un automat specializat o sumă, își exprimă astfel voința de a cumpăra bunul).

Încheierea actelor juridice civile prin acțiuni concludente este frecventă în practica de zi cu zi. Este de menționat că prin acțiuni concludente se pot încheia doar acele actele juridice, care prin esență lor pot fi încheiate pe această cale.

Comportamentul persoanei care denotă în mod vădit voința ei de a încheia acte juridice prin acțiuni concludente va produce efecte juridice doar în cazul când asemenea acte poate fi încheiate și în forma verbal [6, p.37]. Edificatoare în acest sens sunt dispozițiile art.316 alin.(3) din Codul civil, care prevede că *actele juridice care pot fi încheiate verbal se consideră încheiate și dacă conduita persoanei denotă vizibil intenția de a fi încheiat*.

Acte juridice civile care pot fi încheiate prin acțiuni concludente sunt: contractul de transport de pasageri, care se poate încheia prin exprimarea relativă a voinței, ridicarea mâinii pentru a stopa vehiculul ori staționarea taximetrului în locul destinat îmbarcării pasagerilor [7, p.86-87], vânzarea-cumpărarea cu utilizarea aparatului automat (art.1162 alin.(2)), acceptarea ofertei prin acțiuni ce atestă consimțirea (art.1042 alin.(2)), retragerea de numerar prin distribuitorul automat de bancnote („bancomat”), acceptarea moștenirii prin intrarea în posesiunea patrimoniului succesoral etc.

Tăcerea. La popoarele de origine latină poate fi întâlnit un principiu vechi din dreptul roman *qui tacet consentire videtur* (cine tace este de acord).

Tăcerea poate fi considerată exprimare a voinței părții actului juridic (de exemplu, termenul arendei se prelungește cu un an dacă părțile tac și continuă raporturile juridice; în acest exemplu, voința arendașului de a prelungi termenul de arendă se exprimă prin tăcere, iar cea a arendașului prin acțiuni concludente).

Tăcerea în sine nu produce efecte juridice, deoarece nu permite de a deduce cu certitudine voința persoanei de a încheia actul juridic. De aceea, tăcerea se consideră ca exprimare a voinței de a încheia un act juridic civil **numai în cazurile expres prevăzute de lege sau de acordul părților**.

Legiuitorul a preluat acest principiu doar la forma actului juridic. De exemplu, conform art.1280

alin.(1) din Codul civil, contractul de locațiune se consideră prelungit pe un termen nedeterminat dacă raporturile contractuale continuă tacit după expirarea termenului contractului. Prevederi asemănătoare există și în alte articole din Codul civil.

Forma scrisă a actului este o manifestare de voință înscrisă într-un document semnat de părțile contractante (articolele 321-322 Cod civil).

Art.321 alin.(1) Cod civil stabilește că trebuie să fie încheiate în scris actele juridice dintre persoanele juridice, dintre persoanele juridice și persoanele fizice și dintre persoanele fizice dacă valoarea obiectului actului juridic depășește 1000 de lei, iar în cazurile prevăzute de lege, indiferent de valoarea obiectului. Nerespectarea formei scrise a actului juridic nu afectează valabilitatea actului juridic, dar face să decadă părțile din dreptul de a cere, în caz de litigiu, proba cu martori pentru dovedirea actului juridic (art.322 alin.(1)).

Forma electronică. Potrivit art.318 din Codul civil, actul juridic poartă formă electronică dacă el se cuprinde într-un document electronic care întrunește condițiile legii. Tipurile de semnături electronice care pot fi aplicate unui document electronic, gradul de protecție al fiecărui tip și valoarea sa juridică sunt determinate prin lege (art.318 alin.(2) Cod civil).

În Legea R.M. privind identificarea electronică și serviciile de încredere (nr.124/2022) [8] sunt prevăzute tipurile de semnături electronice, principiile și mecanismele de utilizare ale acestora. Actul juridic în formă electronică este echivalent cu actul juridic în formă scrisă dacă poartă *semnătura electronică avansată calificată* a persoanei care încheie actul, precum și în alte cazuri prevăzute de lege (art.318 alin.(3) Cod civil). Semnătura electronică avansată calificată are aceeași valoare juridică ca și semnătura olografă. Modalitatea în care se asigură gradul de protecție a semnăturii electronice avansate calificate pentru echivalarea acesteia cu semnătura olografă

aplicată pe hârtie se stabilește de organul competent.

Forma autentică (articolele 323-324 Cod civil) se deosebește de forma simplă scrisă prin faptul că semnăturile părților actului juridic sunt certificate de notar, în conformitate cu prevederile Legii R.M. privind procedura notarială, nr.246/2018 (M.O., 2019, nr.30-37).

Forma autentică a actului juridic este obligatorie: a) dacă actul juridic are ca obiect înstrăinarea bunurilor imobile, cu excepția cazurilor prevăzute expres de lege; b) în cazurile prevăzute prin acordul părților, chiar dacă legea nu cere formă autentică; c) în alte cazuri stabilite prin lege (art.323 Cod civil). Nerespectarea formei autentice duce, în conformitate cu art.324 alin.(1) din Codul civil, la nulitatea actului juridic în toate cazurile. De cele mai multe ori, părțile recurg la forma autentică datorită avantajelor pe care aceasta le prezintă, deși pentru valabilitatea operațiunii juridice legiuitorul nu cere această formă.

Reflecții teoretice și practice asupra încheierii actelor juridice civile în forma electronică

Cadrul normativ care reglementează actele juridice în formă electronică este format din: Codul civil al R.M., nr. 1107 din 06.06.2002, Legea Nr. 124 din 19/05/2022 privind identificarea electronică și serviciile de încredere ((în trecut, a fost Legea Nr. 91 din 27/06/2014 privind semnătura electronică și documentul electronic, Abrogată), Legea Nr. 284 din 22/07/2004 privind serviciile societății informaționale (ex – Legea privind comerțul electronic, care și-a modificat denumirea) [9].

Domeniul de cercetare a actelor juridice electronice este foarte vast. În perspectivă, panelurile de discuții poate fi axat pe următoarele subiecte: a) Apărarea drepturilor reale în era digitală; b) Digitalizarea serviciilor juridice – realizări și provocări;

c) Semnătura digitală internațională. Recunoașterea semnăturii electronice peste hotarele Republicii Moldova; d) Reglementarea națională, europeană și internațională în domeniul digitalizării actelor juridice civile și în materie de contracte digitale; e) Folosirea mijloacelor electronice (platforme, email, mesagerie) la încheierea actelor juridice; f) Calitatea și eficiența justiției digitalizate; g) Asistența notarială electronică. Registrele notariale electronice. Forța juridică a actelor notariale în format electronic etc.

Din motiv că spațiul de cercetare pe care îl avem în prezentul articol științific este limitat, în cele care urmează ne vom centra pe analiza actelor juridice civile încheiate cu aplicarea semnăturii electronice și actelor juridice civile încheiate prin mijloace electronice.

Codul civil este o lege organică cu aplicare generală la încheierea actelor juridice în forma electronică. În conformitate cu art.316 din Codul civil, (1) Actul juridic poate fi încheiat *verbal, în scris sau în formă autentică*. În art.318 din Codul civil este stipulat că, (1) Actul juridic scris/authentic are formă electronică dacă se cuprinde într-un document electronic care întrunește condițiile legii. (2) Tipurile de semnături electronice care pot fi aplicate unui document electronic, gradul de protecție al fiecărui tip și valoarea lui juridică sînt determinate de lege. (3) Actul juridic scris se încheie în formă electronică dacă este semnat cu semnătura electronică avansată calificată a persoanei care încheie actul, dacă acordul părților sau legea nu prevede cerința de utilizare a unui alt tip de semnătură electronică.

Norma din art.319 Cod civil instituie reglementări privitoare la actele juridice încheiate prin utilizarea mijloacelor electronice. Astfel, dacă actul juridic se încheie prin utilizarea oricăror mijloace electronice și persoana nu l-a încheiat prin semnătura electronică, se prezumă că consimțământul este al acelei persoane până când ea nu contestă existența lui. În scopul

demonstrării existenței consimțământului contestat, persoana interesată poate să invoce orice mijloc de probă, afară de proba cu martori (de exemplu, vânzarea biletelor avia, prin internet). Faptul că actul juridic încheiat nu este echivalent cu un act juridic în formă scrisă nu împiedică invocarea clauzelor *în formă textuală* consimțite de părțile actului.

Conform art.321 alin.(2) Cod civil, în cazul în care, conform legii sau învoielii între părți, actul juridic trebuie încheiat în scris, el poate fi încheiat atât prin întocmirea unui singur înscris, semnat de părți, cât și printr-un schimb de scrisori, telegrame, *documente electronice*, altele asemenea, *semnate de partea care le-a expedit*.

Efectele nerespectării formei scrise a actului juridic sunt prevăzute în art.322 din Codul civil. Astfel că, nerespectarea formei scrise a actului juridic face să decadă părțile din dreptul de a cere, în caz de litigiu, proba cu martori pentru dovedirea actului juridic. Nerespectarea formei scrise a actului juridic atrage nulitatea lui numai în cazul în care acest efect este expres prevăzut de lege sau prin acordul părților. În acest context, vom releva faptul că proba încheierii contractelor prin mijloace electronice și a obligațiilor care rezultă din aceste contracte este supusă dispozițiilor dreptului comun în materie de probă (prezentarea unor înregistrări video, înscrisuri etc.)

Legislația civilă cuprinde și alte norme din sfera actelor juridice electronice. În acest sens, menționăm articolul 1013 Cod civil (*Contract la distanță* – orice contract negociat și încheiat între profesionist și consumator, cu utilizarea exclusivă a unuiu sau a mai multor *mijloace de comunicare la distanță*), articolul 1017 Cod civil (Cerințe de formă față de informații în cazul contractelor la distanță), articolele 1020-1023 (Obligații specifice care urmează a fi respectate în cazul *contractelor încheiate prin mijloace electronice*), articolul 1417 (Biletul de călătorie poate fi emis *în format electronic*).

Semnătura electronică. Odată cu progresul tehnologic, a apărut o necesitate iminentă de a găsi soluții pentru a individualiza persoanele în mediul online. Astfel a luat naștere semnătura electronică care, pe de o parte, a fost egalată puterii juridice a semnăturii olografe, dar, în același timp, s-a generat o concurență dintre aceste două tipuri de semnături [10, p.47].

În scopul unei mai bune funcționări a pieței europene în domeniul semnăturilor electronice, la 23 iulie 2014 Parlamentul European și Consiliul au adoptat Regulamentul nr.910/2014 privind identificarea electronică și serviciile de încredere pentru tranzacțiile electronice pe piața internă, instituind reguli adaptate și armonizate pentru aplicarea semnăturilor electronice pe teritoriul Uniunii Europene [11]. Articolul 17 al Regulamentului prevede că statele membre ar trebui să încurajeze sectorul privat să utilizeze în mod voluntar mijloace de identificare electronică în cadrul unui sistem notificat, pentru servicii online sau pentru tranzacții electronice.

Actualmente în Republica Moldova tipurile de semnătură electronică sunt: semnătura electronică pe USB token, eliberată de Serviciul Tehnologia Informației și Securității Cibernetice (STISC), semnătura electronică mobilă de la operatorul de telefonie mobilă, buletin de identitate electronic eliberat de Agenția Servicii Publice (ASP), MobiSign aplicație mobilă gratuită.

Semnături electronice în Republica Moldova pot fi eliberate de următoarele organizații de drept public și privat:

➤ Msign eliberată de Agenția de Guvernare Electronică, sunt oferite dispozitive de verificare a semnăturii electronice online pe situl msign.gov.md, valabilă pe teritoriul Republicii Moldova;

➤ Compania ÎM Orange SA eliberează semnătură electronică, denumită și semnătura mobilă;

➤ Compania ÎM Moldcell SA eliberează semnătură electronică / mobile;

➤ IP Centrul de Tehnologii Informaționale în Finanțe;

➤ IP Serviciul Tehnologia Informației și Securitate Cibernetică;

➤ IP Agenția Servicii Publice (începând cu data de 16.09.2024, semnăturile electronice calificate se eliberează în cadrul tuturor centrelor multifuncționale ale ASP) etc.

Semnătura electronică calificată are aceeași forță juridică ca și cea olografă. Verificarea semnăturii electronice are legătură cu certificatul *cheii publice* și, ca urmare, cu prestatorul de servicii care eliberează aceste certificate. Astfel, cerințele față de semnătura electronică aplicată peste hotare depinde de emitentul certificatului cheii publice. În consecință, dacă certificatul cheii publice nu este recunoscut în Republica Moldova, la fel nu este recunoscută nici semnătura electronică.

Progresul tehnologic generează posibilitatea încheierii unor contracte civile în format electronic. În acest sens, Agenția Servicii Publice a lansat un nou serviciu: vânzarea-cumpărarea online a vehiculelor. Începând cu 29 noiembrie 2024, tranzacțiile de cumpărare-vânzare a automobilelor, care deja sunt înmatriculate în Registrul de stat al vehiculelor, se pot face online, fără a fi nevoie ca Vânzătorul și Cumpărătorul să se deplaseze la subdiviziunile de înmatriculare a vehiculelor ale Agenției Servicii Publice. Pentru aceasta, atât vânzătorul cât și cumpărătorul *trebuie să dețină o semnătură electronică calificată*, iar valoarea tranzacției nu poate depăși 685.000 lei (echivalentul a 50 de salarii medii pe economie pentru anul 2024) [12].

Credem cu toată convingerea că rezultatul final pe care-l poate genera un act încheiat în formă electronică este să reducă la minimum șansele constatării nulității respectivului act, furnizând legalitatea,

securitatea și transparența, la care aspiră legiuitorul și părțile [13, p.165].

Exemplu preluat din jurisprudența autohtonă.

În data de 14 februarie 2022, reclamanta Grigoraș Ana a depus cerere de chemare în judecată împotriva pârâtului Munteanu Vasile privind încasarea împrumutului în mărime de 7000 (șapte mii) euro, încasarea taxei de stat și compensarea cheltuielilor de judecată.

În motivarea acțiunii a invocat în perioada iunie 2020 – mai 2021 Grigoraș Ana, având calitate de ”împrumutător” a transmis lui Munteanu Vasile având calitatea de ”împrumutat”, iar acesta a primit prin intermediul sistemelor de plată internaționale RIA, Western Union ca împrumut bănesc pe un termen nedeterminat anumite sume de bani.

A indicat că prin intermediul sistemelor de plată bancare au fost transmise de către Grigoraș Ana și primite de Munteanu Vasile sume în valoare totală de 7000 (șapte mii) și 67,5 euro cheltuieli de transfer, care în total alcătuiesc suma de 7067,5 euro. A mai specificat că din înțelegerea avută telefonic și prin mesaje sms WhatsApp transferurile au fost efectuate cu statut de împrumut fără dobândă cu obligarea de a întoarce sumele lui Grigoraș Ana.

A adăugat că despre faptul primirii banilor și obligației de restituire inclusiv existența contractului de împrumut este la fel confirmat prin mesajele – trimise prin sistemele de comunicare electronică ale lui Grigoraș Ana cu debitorul Munteanu Vasile prin mesageria WhatsApp și chitanțele de primire a banilor de către pârât care consideră că sunt suficiente pentru a considera întemeiată cerința de încasare a datoriei 7067,5 euro. La fel, menționează reclamanta că multiplele solicitări invocate debitorului de a restitui în mod extrajudiciar sumele menționate, nu s-au soldat cu succes, rămânând numai cu promisiunea că degrabă va întoarce.

Grigoraș Ana solicită admiterea prezentei cereri cu încasarea din contul debitorului Munteanu Vasile, în contul creditorului a sumei de: 7367,5 Euro – mărimea împrumutului cu încasarea taxei de stat și altor cheltuieli de judecată. În susținerea pretențiilor din acțiune au fost invocate prevederile articolelor 166, 174 din Codul de procedură civilă și articolele 1247, 1242 din Codul civil.

În conformitate cu articolele 94, 236-241 din Codul de procedură civilă, instanța de judecată a hotărât: *Se respinge cererea de chemare în judecată depusă de Grigoraș Ana împotriva Munteanu Vasile cu privire la încasarea datoriei și compensarea cheltuielilor de judecată. Hotărârea poate fi atacată cu apel la Curtea de Apel Chișinău, în termen de 30 zile de la pronunțarea dispozitivului hotărârii, prin intermediul Judecătoriei Cahul, sediul Central.*

Instanța de judecată a mai reținut că, din conținutul actelor bancare, reliefate mai sus, privind efectuarea transferului, nu este clară destinația plății, lipsind date care ar indica acest fapt. Or, în conformitate cu art. 321 din Codul civil, alin.(1), *Trebuie să fie încheiate în scris actele juridice dintre persoanele juridice, dintre persoanele juridice și persoanele fizice și dintre persoanele fizice dacă valoarea obiectului actului juridic depășește 1000 de lei*, iar în cazurile prevăzute de lege, indiferent de valoarea obiectului.

Astfel, instanța notează că deși Codul civil nu conține reguli speciale cu privire la forma contractului de împrumut, totuși urmează a fi respectate regulile generale referitoare la forma convenției conform cărora actele juridice dintre persoanele se încheie în formă scrisă dacă valoarea obiectului actului juridic depășește 1000 de lei.

În circumstanțele menționate, instanța de judecată a menționat că nu pot fi luate în considerație argumentele reclamantei că aceasta ar fi avut cu părâtul Munteanu Vasile un acord verbal prin intermediul mesajelor WhatsApp, potrivit cărora ultimul se

obliga să restituie împrumutul (art.1048 Cod civil). Instanța a conchis că pentru valabilitatea unui contract prin care se recunoaște existența unei obligații este necesară o declarație scrisă de recunoaștere iar la materialele cauzei o astfel de declarație lipsește [14].

Concluzii și recomandări

Digitalizarea este inevitabilă iar progresele aduse prin implementarea digitalizării sunt evidente, dar în continuare există multiple oportunități de îmbunătățire a legislației civile. Viața cotidiană ne demonstrează faptul că în perspectivă, mijloacele moderne de probă vor fi uzitate tot mai des datorită progresului tehnologiei. A devenit certitudine că utilizarea înscrisurilor clasice în viitor va fi diminuată semnificativ iar în contextul dat, legislația civilă trebuie să răspundă la cele mai provocatoare întrebări, asigurând protecție juridică a persoanelor.

Considerăm necesară identificarea unor soluții noi privind reglementarea actelor juridice civile care se încheie în mediul online. Astfel de reglementări în prezent, în Republica Moldova, nu există și acest fapt generează numeroase interpretări. Lipsa bazei normative adecvate pentru actele juridice în mediul online dezavantajează persoanele fizice și/sau juridice care doresc să inițieze raporturi contractuale pe varia platforme din mediul online.

Actualmente, semnătura electronică este recunoscută pe întreg teritoriu Republicii Moldova și cu unele excepții, peste hotare. Spre regret, constatăm o lipsă de recunoaștere în alte state a semnăturii electronice emise de autoritățile moldovenești iar acest fapt limitează activitatea persoanele fizice/juridice care desfășoară activitatea de întreprinzător.

Modul de soluționarea a litigiilor ce apar în rezultatul încheierii actelor juridice electronice nu are o reglementare separată în legislația Republicii Moldova, fiind lăsată fie la discreția părților să stipu-

leze acest aspect în contract, apelând la prevederile de ordin general aplicabile oricărui litigiu (normele legislației procesual civile), fie la modalitățile alternative de soluționare a litigiului (medierea, arbitrajul).

Referințe bibliografice

1. Codul civil al R.M., nr. 1107 din 06.06.2002. Publicat: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, Nr. 66-75.
2. MIHALACHE, Iu., ZAPOROJAN, V. *Drept civil. Partea generală*: Note de curs. Chișinău: SEP ASEM, 2024, 263 p.
3. РАЗУМОВСКАЯ, Е.В. *Гражданское право. Общая часть*. 7-е изд. Учебник. Москва: Юрайт, 2023, 334 p.
4. NECULAESCU, S., MOCANU, L., GHEORGHIU, Gh. *Instituții de drept civil: curs selectiv pentru licență*. Ediția a 3-a. București: Universul Juridic, 2016, 230 p.
5. TRUȘCĂ, P., TRUȘCĂ, A.M. *Drept civil. Partea generală*. Ediția a II-a. București: Universul Juridic, 2016, 277 p.
6. CHIRTOACĂ, L. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. Chișinău: Print-Caro, 2015, 197 p.
7. CHIRTOACĂ, L. *Drept civil. Curs de lecții*. Chișinău: CEP USM, 2008, 255 p.

8. Legea privind identificarea electronică și serviciile de încredere, nr.124 din 19.05.2022. Publicat: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr.170-176.

9. Legea Nr. 284 din 22-07-2004 privind serviciile societății informaționale. Publicat: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, Nr. 40-47.

10. CARA-RUSNAC, A. Semnătura electronică – tendințe actuale de facilitare a accesului online la serviciile și actele juridice electronice. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2023, nr.3 (66), p.41-50.

11. Regulamentul (UE) nr.910/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 23 iulie 2014 privind identificarea electronică și serviciile de încredere pentru tranzacțiile electronice pe piața internă și de abrogare a Directivei 1999/93/CE. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* L257/73 din 28.08.2014.

12. A se vedea: Agenția Servicii Publice a lansat un nou serviciu: Vânzarea-cumpărarea online a vehiculelor | AGENȚIA SERVICII PUBLICE) (accesat 04.05.2025).

13. PETRUȘAN, G. Nulitatea actului juridic în formă electronică. În: Culegerea de materiale ale Conferinței Științifice cu Participare Internațională “Cadru consolidat de cercetare a problemelor actuale în știința juridică: interferențe dintre drept și tehnologie”, 17 martie 2022, Chișinău. Chișinău: CEP USM, 2022, p.161-166.

14. Hotărârea Judecătorei Cahul sediul Central, Dispozitivul hotărârii pronunțat public la 29 iulie 2024. Hotărârea integrală întocmită la 05 decembrie 2024, Dosarul nr.2-34/2022, www.instante.justice.md.